

Skolan är slut för dagen i lägret Smara.

Besök av Nigerias första dam.

Galia och hennes bror i väntan på solnedgången.

”Ni är förebilder i en feministisk kamp”

Kakan Hermansson, konstnär, feminist och programledare, besökte flyktinglägren i början av mars tillsammans med Julia Finér, Emmaus Stockholm och Lisa Requin.

”I dag är det Internationella kvinnodagen och vi är spända på att få fira den i Bouj-dour, ett av lägren. Ännu har inte talarna börjat. I rummet sitter drygt 100 kvinnor i sina vackraste melfas. Uppe på podiet sitter två kvinnor och en man i mitten. Kvinnan till vänster, som jobbar i en organisation för offer av minor, inleder dagen med ett tal. Ett tal på tio minuter. Kvinnorna i lokalen och de fåtal män som är här filmar och fotograferar både publiken och talaren. Efter det sätter mannen i mitten igång. Han är bror till Polisarios grundare. Och pratar självklart dubbelt så länge. Senia översätter sporadiskt; han pratar om hur ledarskap förändrats när kvinnor fått makten. Men Senia väser: ”Vi fick inte makten, vi tog den!” De flesta kvinnorna har lagt ner sina kameror nu.

Selma Daf, hennes far och lillebror försvann under kriget.

Jag tänker att den här dagen trots allt påverkar män. Att det överallt finns män som får panik av detta utrymme, när kvinnor samlas för att prata om sin verklighet och kamp, och att föra den. Här springer några män med tunga filmkameror och skymmer sikten. Dokumentation är ju viktig, men platsen dom tar är självklar och ogenerad. En enda liten dag där mäns självklara plats inte uppmuntras, jag har sett det reta gallfeber på killar och män sen jag engagerade mig i den feministiska kampen.

Så hålls det första brandtalet. En kvinna pratar om utvecklingen av kvinnollen i de

västsahariska flyktinglägren. Hur dom gått från att vara fast i typiska kvinnoroller, till att göra allt. Jobba, försörja familjen, uppfostra barn, sitta på tunga poster och framför allt ta plats i samhället. Nu syns dom på tältgatorna. Och jag tänker på detta jämlika dubbelarbetande. Först jobba på jobbet och sen jobba hemma. Utöver detta ansvar för sociala relationer, släkt och vänner. Förutom detta finns också den ständiga politiska kampen, många är engagerade i organisationer, självklart oavlönade. I stort sett är allas arbete mer eller mindre oavlönade, en symbolisk summa betalas ut då och så. Om

pengar finns.

Under workshopen vi deltar i, om kvinnliga organisationer, berättar en kvinna om den databas hon skapat; alla kvinnor som utbildats kan få finnas med som ett öppet arkiv med möjlighet att ge jobb. Många tusen kvinnor ges en möjlighet att etableras i jobb. Problemet är att kvinnor inte vågar delta, vill inte finnas med i arkivet, eftersom självförtroendet inte finns.

I de västsahariska lägren finns ett mantra som vi möter gång på gång. Det handlar om den jämställda kvinnan med lika rättigheter och möjligheter, samma som mannen. Att lagar stöttar kvinnor, allt detta säger männen här. Inte en enda kvinna uttrycker sig så utan kastar sig direkt på lösningen. Och presenterar den utan att förhålla sig till männens sanning. Att ha män som pratar om kvinnors liv och verklighet är missvisande och farligt överallt. Det är bara vi själva som kan berätta sanningen om oss själva.

En annan kvinna fortsätter: ”Vi måste tro på vår position i samhället och förstå att vi spelar roll.” Också det tar tid, självförtroende och självkänsla kommer inte gratis och framför allt inte utan förebilder. Men här händer så sjukt mycket. Och glöm inte att den arabiska våren startade i ockuperat Västsahara, november 2010.

Strax innan lunch blir vi informerade att senare på eftermiddagen kommer det finnas utrymme för att hålla brandtal. Dom tittar på oss menande. Men jag vänder mig till mina vänner och säger: ”Vadå? Ska jag komma här, en vit, västerländsk kvinna och ta ännu mer plats?” Men min postkoloniala

ångest hör inte hemma här, den är inte relevant. För kampen om ett befriat Västsahara står över allt, varje bidrag väger tyngre.

Så på 20 minuter får jag skriva ner mina upplevelser av två veckor i lägren. Om gästvänligheten, om mina 40 blödande myggbett, om AFAPREDESA, Senias familj och om alla gulliga och undernärda getter. Hur sammanfattar jag en resa som varit fantastisk och jobbig på samma gång, som får mig att känna mig högst levande, men som efter hemkomsten till Sverige lämnar mig tom och fylld med ångest och den största känslan att aldrig kunna göra tillräckligt? Det är svårt att på några minuter tacka för det söta teet,

”Hur sammanfattar jag en resa som varit fantastisk och jobbig på samma gång, som får mig att känna mig högst levande...”

för melfan på melfacentret, för veganmaten dom lagar till oss varje lunch och middag. Och är det ens möjligt att ordentligt och på

riktigt tacka för att dom är förebilder i en feministisk kamp?

Till slut stegar vi tre upp på podiet i alla fall. Julia Finér, ordförande i Emmaus Stockholm, Senia som tolkar och jag. Lisa sitter i publiken och fotar. Att jag får ta plats här känns lyxigt och alla kvinnorna kollar på mig, det känns nervöst men ändå tryggt. Jag är ju bland kvinnor. Under dagen har vi kramats och hälsat på gamla bekanta och fått nya vänner. De flesta västsahariska kvinnor är inte blyga, de tar plats och pratar högt och kraftfullt.”

Text: Kakan Hermansson
Bild: Lisa Requin

Karin och Julia håller brandtal och berättar om sina intryck från flyktinglägren, 8 mars, Bojdour.